

Socialinių-emocinių kompetencijų ugdymas Lietuvos mokyklose

Gražina Šeibokienė

Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos Bendrojo ugdymo departamento Švietimo pagalbos skyrius, Volano g. 7, 01124 Vilnius, grazina.seibokiene@smm.lt

Noriu pasveikinti visus Lietuvos socialinius pedagogus, visus Lietuvos mokytojus su jų profesinėmis šventėmis ir palinkėti ištvermės jų kasdienėje praktinėje veikloje, drąsos ir vadovų palaikymo sprendžiant sudėtingus ugdymo procese kylančius klausimus! Būkite lyderiais, vaiko advokatais, švyturiais vesdami kiekvieną vaiką į sėkmę! Sveikinu visą akademinę bendruomenę, kuri telkia šalies ir tarptautines pajėgas inspiruodama keisti švietimo politiką ir praktiką, pagrįsdama savo siūlymus moksliniais tyrimais, vykdomais eksperimentais, projektais ir jų rezultatais!

Gyvename sudėtingomis pandemijos sąlygomis. Turime čia ir dabar priimti sprendimus, kurie susiję su mums nežinomais dalykais. Todėl sprendimai nėra lengvi ir labai svarbu, kad jie būtų priimami remiantis mokslu grįstais argumentais. Konferencijos tema kviečia mus šiandien skirti dėmesį socialinių emocinių kompetencijų svarbai žmogaus gyvenime. Poreikis rūpintis vaikų, paauglių, jaunimo psichosocialine gerove yra neatsiejama švietimo politikos ir praktikos dalis ir vykdoma jau daugelį metų, tačiau jos svarba ypač išryškėja COVID-19 pandemijos kontekste ir verčia ieškoti naujų, veiksmingesnių būdų ir priemonių. Tikiu, kad konferencijoje skaitomi pranešimai, diskusijų metu atrasti atsakymai prisidės prie inovatyvių priemonių, naujų algoritmų kūrimo Lietuvoje plėtojant kiekvieno mokinio socialinio emocinio intelekto potencialą.

Noriu atkreipti konferencijos dalyvių dėmesį ir trumpai pristatyti, kokius darbus Švietimo, mokslo ir sporto ministerija vykdo pastaruoju metu siekdama stiprinti socialines emocijas vaikų, paauglių ir jaunimo kompetencijas, mažinti neigiamas COVID-19 pasekmes vaikų ir jaunimo psichikos sveikatai.

Vykdomos veiklos

1. Siekiant sisteminių pokyčių, kurios paliestų kiekvieną besimokantįjį socialinių emocinių kompetencijų ugdymas integruojamas į formalųjį ugdymo turinį. Atnaujinamose priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo bendrosiose programose stiprinamas turinys, susiejant jį su socialinio, emocinio ir sveikos gyvensenos, kūrybiškumo, pilietiškumo, kultūrine, komunikacine ir pažinimo kompetencijomis, atskleidžiant tarpdalykinės integracijos galimybes. Siekiama, kad visi mokomieji dalykai prisidėtų prie šių kompetencijų ugdymo. Kartu yra parengta nauja Gyvenimo įgūdžių programa, į kurią integruotos šios programos: Sveikatos, lytiškumo ugdymo bei rengimo šeimai programa, Smurto ir patyčių prevencijos ir intervencijos programa, Socialinių ir emocinių kompetencijų ugdymo programa bei Psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos programa. Atnaujinant ir įgyvendinant ugdymo turinį itin svarbus mokytojų vaidmuo, todėl planuojama metodinės pagalbos mokykloms, įgyvendinančioms atnaujintą ugdymo turinį, teikimas.

2. Mokyklose įdiegtos ir vykdomos prevencinės programos. Nuo 2016 m. įgyvendinant Švietimo įstatymo pakeitimus dėl patyčių, smurto mokykloje prevencijos, 2017–2021 m. Europos Sąjungos struktūrinių fondų projekto „Saugios aplinkos mokykloje kūrimas II“ lėšomis buvo finansuojamas prevencinių programų degimas šalies mokyklose. Atsižvelgdamos į mokinių amžių, aktualius / spręstinus klausimus, pačios mokyklos rinkosi, kokias prevencines programas įgyvendinti. Siekiama, kad švietimo įstaiga sudarytų sąlygas kiekvienam mokiniui nuolat dalyvauti bent vienoje nuoseklioje, ilgalaikėje socialines ir emocines kompetencijas ugdančioje prevencinėje programoje, apimančioje smurto, alkoholio, tabako ir kitų psichiką veikiančių medžiagų vartojimo prevenciją, sveikos gyvensenos skatinimą. Įdiegta 19 prevencinių programų, kurios buvo ir yra pasirinktinai įgyvendinamos 96 proc. bendrojo ugdymo mokyklų ir profesinio mokymo įstaigų, 86 proc. ikimokyklinio ugdymo įstaigų. 2017–2020 m. mokymuose „Saugios aplinkos mokykloje kūrimas II“ projekto lėšomis dalyvavo daugiau kaip 13 tūkst. dalyvių: mokytojai, socialiniai pedagogai, psichologai, mokyklų administracijų atstovai. 2017–2020 m. tam skirta 4,13 mln. eurų. Nuo 2017 m. prevencinių programų palaikymui, naujų diegimui yra skiriamos lėšos ir iš valstybės biudžeto, kurios nustatomos LRV patvirtintame Mokymo lėšų apskaičiavimo, paskirstymo ir panaudojimo tvarkos apraše.

3. Vykdoma psichologinės pagalbos plėtra. Nuo 2017 m. naudojant ES SF lėšas skiriamos papildomos lėšos psichologinės pagalbos paslaugų plėtrai steigiant papildomus etatus pedagoginėse psichologinėse tarnybose (toliau – PPT), mokyklose ar psichologinių paslaugų pirkimui. 2017 m. – 0,139 mln. eurų psichologinei pagalbai (skirta 18 savivaldybių, kuriose psichologinė pagalba buvo sunkiausiai prieinama). 2018–2019 m. – 3,77 mln. eurų (700 mokyklų, 18 PPT 58 savivaldybėse). 2020 m. – 1,499 mln. eurų

(papildomai įsteigtos 75 psichologo pareigybės mokyklose ir 20 psichologo pareigybės PPT/ŠPT).

4. Stiprinama švietimo pagalba. Siekiant į švietimo sistemą pritraukti psichologus ir kitus švietimo pagalbą mokiniui teikiančius specialistus peržiūrėtas ir nuo 2021 m. rugsėjo 1 d. padidintas vidutiniškai apie 22 proc. švietimo pagalbos specialistų darbo užmokestis, peržiūrėta darbo valandų per savaitę trukmė, siekiant suvienodinti ją su mokytojų darbo val. per savaitę (t. y. iki 36 val./sav.) Tam skirta apie 9 mln. Eur) ir dar virš 1 mln. eurų papildomiems švietimo pagalbos etatams PPT ir mokyklose steigti nuo 2021 m. rugsėjo 1 d. 2021 m. kovo–balandžio mėn. savivaldybėms skirtos papildomos lėšos mokytojų padėjėjų ir švietimo pagalbos specialistų etatams mokyklose ir PPT steigti (daugiau kaip 4 mln. Eur)

5. Vykdomas mokytojų kvalifikacijos tobulinimas. 2017 m. – parengta ir akredituota nacionalinė kvalifikacijos tobulinimo programa dėl mokinių socialinių ir emocinių kompetencijų ugdymo. Nuo 2017 m. socialinių emocinių kompetencijų ugdymas įtrauktas į mokytojų kvalifikacijos tobulinimo prioritetus. 2019 m. parengta internetinė mokymų platforma mokytojams „REAGUOK.LT“, 2020 m. vykdytas pedagogų kvalifikacijos tobulinimas patyčių ir smurto prevencijos srityje vykdant ES projektą „Pedagogų ir švietimo pagalbos specialistų kvalifikacijos tobulinimas“.

6. Mokykloms, mokytojams teikiama metodinė konsultacinė pagalba. 2020–2021 m. parengtos metodinės priemonės:

- Vaizdo įrašai: „Rekomendacijos mokyklų darbuotojams „Kaip elgtis krizės situacijoje“; „Kaip kalbėti su vaikais krizės situacijoje ir kaip jiems padėti“, skirtas tėvams (globėjams, rūpintojams) ir kitiems suaugusiesiems, bendraujantiems su vaikais.
- Rekomendacijos mokyklų vadovams ir pedagogams „Smurto ir patyčių prevencija mokantis nuotoliniu būdu“.
- Rekomendacijos socialiniams pedagogams „Socialinio pedagogo vaidmuo nuotolinio ugdymo organizavimo procese“.
- Rekomendacijos ugdymo įstaigų psichologams dėl darbo nuotoliniu būdu.
- Atmintinė tėvams „Priklausomybė nuo azartinių lošimų internete“.
- Atmintinė tėvams, pedagogams „Kaip padėti mokiniams išvengti priklausomybės nuo ekranų“.
- Informacinė medžiaga mokiniams „Kaip iškęsti egzaminus?“ bei šios atmintinės vaizdo įrašas gestų kalba.
- Rekomendacijos dėl krizių valdymo mokyklose, ugdymo procesą organizuojant nuotoliniu būdu.
- Nuo 2019 m. mokyklos diegia nemokamą patyčių registravimo ir pranešimo platformą „PATYČIŲ DĖŽUTĖ“.
- 2019 m. parengta tėvų susirinkimų vedimo metodinė medžiaga, skirta klasių vadovams, priklausomybių (psichoaktyviųjų medžiagų, interneto, žaidimų, lošimo)

prevencijai ir Alkoholio, tabako ir kitų psichiką veikiančių medžiagų vartojimo prevencijos programai vykdyti. Pagal šią priemonę 2020 m. vykdyti mokymai klasių vadovams. 10 gr., 974 dalyviai. 2021 m. mokymai klasių vadovams tęsiami.

7. Ministerija aktyviai dalyvauja tarpžinybinėse programose, kur yra sujungtos kelių sričių pastangos. Kartu su Sveikatos apsaugos, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijomis vykdo „Ilgalaikių neigiamų COVID-19 pandemijos psichikos sveikatai mažinimo veiksmų plano“ įgyvendinimo darbus. 2020–2021 m. paminėtinos šios vykdytos / vykdomos priemonės:

- 4 moksliniai užsakomieji taikomieji tyrimai, vykdomi kartu su Lietuvos mokslo taryba;
- sistemingas mokyklų, klasių auklėtojų ir mokytojų informavimas, mokymai, kaip atpažinti mokinių emocines, elgesio problemas vykdant mokymąsi nuotoliniu ar kontaktiniu būdu;
- tėvų informavimas apie vaikų psichikos sveikatos stiprinimo galimybes, tinkamo ekranų naudojimo taisykles, ankstyvuosius emocinių ir elgesio sunkumų požymius bei psichologinės pagalbos galimybes;
- sukurtas algoritmas dėl pagalbos socialiai jautrių grupių mokiniams ir taikytas karantino metu;
- organizuojamos supervizijos pedagoginių psichologinių tarnybų, švietimo pagalbos tarnybų, mokyklų psichologams, socialiniams pedagogams ir jaunimo darbuotojams, kaip efektyviau padėti mokiniams įveikti neigiamas COVID-19 pasekmes psichikos sveikatai
- organizuojamos mokytojų, klasių vadovų savitarpio pagalbos grupės ir (ar) supervizijos.
- parengta ir įgyvendinama Geros savijautos programa, skirta mokinių emocinei sveikatai, fizinei būklei ir socialiniams įgūdžiams atkurti bei palaikyti.

Ministerija dalyvaudama įgyvendinant Valstybinę 2015–2025 m. narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės ir vartojimo prevencijos programą, Nacionalinės visuomenės sveikatos priežiūros 2016–2023 m. plėtros programą, siekia gerinti mokinių psichikos sveikatos raštingumą, vykdyti psichikos sveikatą stiprinančias prevencines ir intervencines veiklas, skatinančias teigiamus pokyčius ir mažinant mūsų visuomenėje vis dar egzistuojančius skaudulius – smurtą, patyčias, priklausomybes, savižudybes.

Nepaisant dedamų ministerijos pastangų, vis dar turime daug problemų, kurioms spręsti reikalinga susitelkti Seimui, Vyriausybei, mokslininkams, praktikams. Matome didžiulius skirtumus tarp savivaldybių ir mokyklų dėl mokymosi pasiekimų, pagalbos mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių, iš žemas pajamas gaunančių, krizes patiriančių šeimų, teikimo, dėl prevencinių priemonių, programų prieinamumo ir kokybės užtikrinimo, kuris vykdomas savivaldos lygmeniu.

Siekiant užtikrinti įtraukties principą švietime, pašalinti kliūtis kiekvienam vaikui aktyviai ir prasmingai dalyvauti ugdyme, turime ypatingą dėmesį skirti ankstyvojo

ugdymo prieinamumui ir kokybei, tarpžinybiniam bendradarbiavimui nacionaliniu ir savivaldos lygmeniu. Turime skirti didesnę finansavimą švietimo pagalbos plėtrai, pedagogų kompetencijoms stiprinti, prevencinių programų akreditavimą vykdyti nacionaliniu lygmeniu, jų kūrime ir vertinime dalyvaujant mokslininkams, taip pat daugiau dėmesio turėtų būti skiriama socialinių emocinių kompetencijų vertinimui.

Žinau, kad ne į visus probleminius klausimus galima atrasti atsakymus vieno renginio metu, tačiau tikiu, kad konferencija pateiks daug idėjų, kaip išlaikyti ir kurti saugią, darbingą, pozityvią ir palaikančią kiekvieną mokyklos bendruomenės narį aplinką, o pranešimai, diskusijos praturtins kiekvieną dalyvį. Todėl linkiu visiems aktyvaus dalyvavimo, o lektoriams sėkmės dalijantis savo patirtimi.

Gauta 2021 10 22 / Received 22 10 2021
Priimta 2021 12 30 / Accepted 30 12 2021